

OLIVER CROMWELL

LORD-PROTECTOR

"Protectorul și-a început domnia într-o liniște aparentă" - scria Henry Fletcher, vorbind despre ceea ce numea el apogeul puterii lui Cromwell - "astfel că mulți se așteptau la zile fericite și tihnite." Într-adevăr, înălțarea la puterea supremă a lui Oliver Cromwell fusese primită îndeobște de poporul englez cu calm și cu o anumită doză de sprânță în mai bine. Universitatea Oxford i-a prezentat felicitări slugarnice, arătând că noul Protector - care era bineînțeles ,și rectorul ei - luase sub oblăduirea lui "împotmolita lume a literelor" și făcând aluzii tot atât de smerite la gloria militară a Angliei, care înflorise acum sub patronajul său.

Existau ,firește, și oameni înclinați spre contrazicere, cărora această înălțare nu le era pe plac. Titlul de Protector i-a supărat îndeosebi pe anumiți bapțiști, care socoteau că putea fi atribuit numai lui Dumnezeu, în timp ce adepții "celei de-a cincea împărații " scoteau, cu obișnuita lor patimă, strigăte de mânie, fiindcă, după părerea lor, singura ființă calificată să stea în fruntea unei ocârmuiri era Iisus Hristos. Cu toate că, atunci când ,la Temple Bar ,a fost citită în ziua de 22 decembrie, proclamarea lui Cromwell ca Protector ,unul din cei de față i-a strigat cu îndrăzneală crainicului că Oliver nu proteja "decât haimanale ca el", asemenea incidente nu făceau decât să încrețească, fără să agite prea adânc, suprafața vlăguitei păci ce se așternuse deasupra țării.

Aproape imediat după investire au început pregătirile pentru a-i conferi noului Protector cel puțin semnele distinctive ale regalității, dacă titlul de rege îi era refuzat cu atâta stăruință. Marele sigiliu al Angliei ,gravat și turnat de turnat de admirabilul Thomas Simon, cu siguranță o impresie regească. Pe o parte , sigiliul îl înfățișa pe Oliver descoperit și urcat pe cal, cu bastonul de Protector într-o mână și cu frâul în cealaltă, mergând măreț printr-o zonă a Londrei din care se vedea Tamisa și podul. Pe cealaltă parte, sigiliul cuprindea un leu în două labe, precum și blazonul pe linie paternă al familiei Cromwell, încadrat într-un decorativ reprezentând Crucea Sfântului Gheorghe, Harpa Irlandei și Crucea Sfântului Andrei, ceea ce înseamna că scoțienii, care se plâneau că stema țării lor nu fusese cuprinsă după unire în stema Republicii, avuseseră câștig de cauză. Desăvârșita medalie bătută cu ocazia instalării în funcția de Protector avea un caracter și mai personal: bustul lui Oliver era înconjurat de inscripția latină OLIVERUS, DEI GRA. REIPB. ANGLIAE. SCO. ET HIB. (Oliver, prin grația lui Dumnezeu, Protector al Republicii Angliei, Irlandei), iar pe cealaltă parte deviza lui personală *Pax Quaeritur Bello* (Pacea se câștigă prin război), înconjurată de asemenea de blazon.

Era în luna aprilie 1654 când Oliver și familia lui s-au mutat pentru prima dată în Whitehall, din care o parte fusese decorată din nou "potrivit indicațiilor Înălțimii sale, lady Cromwell" .Cam odată cu mutarea la Whitehall, Oliver și familia sa au intrat în stăpânirea și a unui alt palat care aparținea fostului rege, adică a aceluia de la Hampton Court, aflat pe malul Tamisei la aproape 12 mile de Londra. Acest palat îi fusese oferit la început de Parlamentul Barebones, însă el îl refuzase pentru ca acum să-l primească cu mulțumire.

Este evident că un Protector care trăia pe picior atât de mare avea nevoie și de o Curte de același fel, dacă nu chiar și de aceeași mărime, ca aceea de care se bucurase mai înainte regele. Siguranța personală a Lordului+ Protector a fost privită cu toată seriozitatea: era păzit de o gardă călare, precum și de una de pedestrași.

Scopul onițial al întregului fast desfășurat în jurul Protectorului, și pentru care se depunea atâta grijă, era acela de a oferi o imagine a autorității și nu a măreției. Din acest punct de vedere, Cromwell și Consiliul de stat mergeau, firește, pe urmele concepțiilor dinastiei Stuart, care își desăvârșise atât de remarcabil poziția regală cu ajutorul a numeroase simboluri exterioare, precum și al amănuntelor mai neînsemnate ale Curții. Cu toate că Oliver nu nici de felul lui, nici prin educație, un om înfumurat, pe măsură ce-i creștea puterea, tindea să crească în mod firesc și fastul.

Ajuns la putere, "neostenitul Cromwell"- cum îi numea Marvell - a început să înfăptuiască în țară acele stări noi pe care el cel puțin le dorea de atâta vreme, lucru pe care l-a făcut numai cu ajutorul tovarășilor săi din Consiliul de stat, fiindcă, pâna la convocarea unui nou Parlament, atât funcțiile legislative, cât și cele executive urmau să fie îndeplinite de către Protector și de Consiliu, fără nici o opreliște din partea altcuiva. Astfel, în intervalul dintre luna decembrie, când fusese instituit Protectoratul, și luna septembrie a anului următor, când s-a întrunit noul Parlament, au fost emise 82 de decrete printre care și cele privind îndelung așteptata reformă a legislației și reorganizarea bisericii de stat. Deși documentele oficiale arată că Oliver Cromwell nu prea avea obiceiul să ia parte la ședințele Consiliului de stat, lucru dovedit prin aceea că nu anul 1654 nu participase decât la 28 de ședințe din totalul de 164, imboldul spre aceste reforma el l-a dat.

Reforma legislației era de o importanță deosebită, fiindcă în jurul ei se iscaseră de multă vreme fel de fel de critici. Puritanismul aplicat în practică era, din multe puncte de vedere, mult mai avansat în ceea ce privește omenia decât vremea lui. Pedepsa cu moartea, de pildă, urma să fie abrogată, cu excepția cazurilor de omucidere și de trădare, pe motivul cât se poate de rezonabil că "a spânzura pe cineva pentru un fleac și a achita un ucigaș înseamnă a aplica o lege prost întocmită." În luna august, o ordonanță a Consiliului de stat reglementa procedura controversatei Curți a lordului-cancelar : reclamanții trebuiau să depună cauțiuni

pentru acoperirea cheltuielilor de judecată cu scopul stăvilirii proceselor de șicană, iar în viitor procesele urmau să fie judecate în ordinea înregistrării lor.

Prima încercare mai bine pregătită de a răsturna guvernul a fost plănuită pentru luna mai 1654 și era condusă de John Gerard, un colonel care ținea cu regele, fără să fi fost însă de fapt membru al Uniunii secrete. Ea viza, firește, punctul în care noul guvern era cel mai vulnerabil, adică viața Protectorului. La drept vorbind, ar trebui să socotim că Oliver a fost expus în tot decursul Protectoratului acestei amenințări neconținute, însă, așa cum s-a întâmplat și cu alți capi de stat, inclusiv cu unii tirani și dictatori contestați, fapt surprinzător este că amenințarea n-a reușit niciodată a fi pusă în practică.

Însă aceea care simțea nevoia să-și croiască un nou viitor nu era numai Anglia, ci și Irlanda. Problema prezenta două laturi. Prima era aceea a uniunii. Se proiecta o uniune deplină între cele două țări. Parlamentul irlandez urma să fie desființat, pentru ca apoi - așa cum se întâmplase și cu adunarea lui Barebones - deputații irlandezi să participe la ședințele Parlamentului englez, care avea să fie transformat în primul Parlament al Protectoratului. Bariile vamale dintre cele două țări aveau să fie desființate, măsură care putea aduce mari foloase comerciale Irlandei. Din păcate, cea de a doua latură reprezentată de dezbinarea și de izolarea dintre cele două popoare, precum și uriașul transfer de proprietate al pământurilor irlandeze, în decursul căruia două treimi din ținut au trecut pentru totdeauna în mâna englezilor. Ceea ce a caracterizat ocârmuirea Protectoratului în Irlanda a fost, firește, această a doua operație, cunoscută sub numele de "colonizarea lui Cromwell". În luna septembrie 1653 a fost adoptată o nouă lege de colonizare potrivit căreia guvernul englez urma să-și rezerve pentru el orașele Dublin și Cork, precum și fertilele pământuri ale ținuturilor Kildare și Cork, prin care să-și plătească propriile datorii și să satisfacă pretențiile notabilităților din Parlamentul englez.

Se urmărea în felul acesta ca Irlanda să fie alcătuită în viitor din trei categorii de regiuni: partea de răsărit a ținuturilor Wicklow, Wexford, Kildare și Cork urma să fie în totalitate engleză prin transferarea întregii populații irlandeze, începând cu bărbații, femeile și muncitorii, și mergând până la cei mai mici copii irlandezi. De asemenea, irlandezilor nu li se îngăduia să locuiască în orașe. Se înființa apoi o zonă mixtă, engleză și irlandeză, în care puteau rămâne irlandezii în stare să-și dovedească dreptul de a locui acolo.

E limpede că o asemenea operație, implica, practic, strămutarea a aproape întregii populații. De fapt, o asemenea operație de transferare în masă fusese luată deja în considerare de o lege din august 1652, potrivit căreia toți irlandezii, ba chiar și toți englezii din naștere viețuind în Irlanda, care nu puteau dovedi că avuseseră față de armata parlamentară o atitudine numită prin lege "atașament

statornic", urmau să piardă o treime din moșiile lor, iar restul de două treimi să le capete în zonele de strămutare recent stabilite, și aceasta fără a mai pune la socoteală pedepsele și mai grele, printre care era și confiscarea a două treimi din averile acelor care luptaseră efectiv împotriva Parlamentului.

Groznicile suferințe pricinuite de strămutarea în masă a unui număr mare de oameni, care atrăgea după ea un drum lung și anevoios prin locuri necunoscute, erau mărite prin termenul impus de lege prevăzând că cei în cauză trebuiau să se strămute, sub pedeapsa cu moartea, cel târziu până la 1 mai 1654.

În pofida acestor stări de lucruri dureroase, dar secundare, colonizarea își continua, deși oarecum încet, mersul. Metoda folosită era ca, odată tras la sorți, lotul de pământ să fie dat oșteanului în schimbul creanței emise de stat, pe care el o restituia, primind un certificat de lichidare a datoriei. Și totuși Oliver Cromwell nu merita ocară ce i s-a adus mai târziu. La rădăcina strămutărilor se afla fără doar și poate întreaga atitudine a englezilor față de irlandezi și nu ideea unui singur om. Ceva mai mult, Cromwell n-a avut în cazul acesta decât prea puțin de-a face cu aplicarea unei politici pe care el nu o pusese la cale, ci era impusă cu tărie de rațiunile financiare ale Angliei. În afară de aceasta, condițiile de amănunt ale strămutării fuseseră stabilite înainte ca el să fi ajuns Protector. În decursul Protectoratului, a continuat să considere Irlanda ca un fel de tărâm slăvit, merit unei viitoare colonizări protestante, speranță pe care o nutrise încă din anii 40, când se zvonise că se gândea și el la imigrare.

Chiar dacă interesul lui Cromwell față de Irlanda se manifesta pe linia mistică a colonizării protestante, intervențiile lui practice erau la limita îndurării. În curând, Oliver a început să fie făcut personal răspunzător pentru fiecare familie izgonită, iar legarea noii așezări de numele lui n-a făcut decât să desăvârșească acel proces prin care mitul capătă, printr-o uzanță îndelungată, o misterioasă realitate proprie. Încă de prin 1659, o carte intitulată *Threnodia Hiberno - Catholica*, scrisă de călugărul Morison și tipărită la Innsbruck, socotea că suferințele la care erau supuși catolicii irlandezi de "calviniștii englezi" erau mai mari decât cele la care fuseseră supuși israeliții din partea faraonului sau pruncii nevinovați din partea lui Irod iar culpabil de toate acestea - declara el - era "arhitiranul" Cromwell. Însă adevărul adevărat era cuprins în altă frază a cărții: englezii se dovedeau a fi *velut lupi rapaces*, adică hrăpăreți ca lupii.

Primul Parlament al Protectoratului a fost ales pe la mijlocul lunii iulie 1654, dar nu s-a întrunit de fapt decât la începutul lui septembrie, săptămânile scurse între timp fiind ocupate cu diferite pregătiri. Din păcate, așa cum vin de obicei în mod nepotrivit aniversările, ziua de 3 septembrie cădea în anul acela într-o duminică, așa că cei cu frică de Dumnezeu au făcut de îndată tărăboi că ziua lor de sărbătoare era astfel folosită. Din această cauză, ziua de 3 n-a fost decât martora

unei scurte întruniri și a unei cuvântări concise, urmată de o predică la Westminster Abbey, care au precedat ceremoniilor principale de luni.

Și astfel, ziua de 4 septembrie a fost aceea în care Oliver și-a dat pe față, printr-o cuvântare memorabilă, de o lungime nemaipomenită și aparent oarecum confuză, idealurile sale ca Lord-Protector, care își exercita puterea împreună cu Parlamentul.

La 11 septembrie a fost prezentată Camerei o moțiune care prevedea că "guvernul trebuia să fie alcătuit din Parlament și dintr-o singură persoană, ale cărei puteri să fie limitate și înfrânate așa cum va socoti potrivit Parlamentul", așa că a doua zi, Cromwell s-a văzut silit să intervină cu o altă expunere amplă și amănunțită. A fost redactată o nouă "Declarație de recunoștință" care modifică de fapt "Instrumentul de guvernare" și care a fost semnată în decursul unei săptămâni de aproape 200 de deputați. S-a purtat o lungă discuție privind dreptul de veto al Protectorului asupra legilor votate de Parlament, discuție ce a rezumat cele două poziții de neîmpăcat între ele. Protectorul "avea" acest drept sau "urma să-l aibă"? Prima alternativă, dorită de "partidul Curții", lăsa să se subînțeleagă că Protectorul avea acest drept, în mod firesc, ex officio, în timp ce cealaltă presupunea că dreptul îi fusese acordat ulterior de Parlament. Votarea unei legi prin care i se acorda lui Cromwell funcția de Protector pe viață n-a fost decât o victorie iluzorie pentru partidul său, fiindcă bucuria triumfului s-a risipit, iar el însuși și-a exprimat dezamăgirea, atunci când eforturile lui de a face ca această funcție să fie ereditară au fost dejucate de rivalii săi. Dimpotrivă, funcția urma să rămână electivă, iar dacă, la moartea Protectorului, Parlamentul s-ar fi aflat în sesiune, atunci alegerea urmașului trebuia făcută de acest organ și nu de Consiliul de stat.

Atâta vreme cât influența individualităților asupra cursului istoriei va fi socotită demnă de a fi luată în considerație, persoana lui Oliver Cromwell - exemplu suprem al omului care și-a făurit el însuși destinul, influențând astfel, în bine sau în rău, și soarta țării sale - va trebui să ocupe un loc de frunte. Poate că o epocă mai lipsită de avânt îi va tăgădui lui Cromwell epitetul de erou, fără să-i poată tăgădui însă măreția, calitate pe care nimeni din cei ce l-au cunoscut, fie că era vorba de prieteni sau de vrăjmași, n-a încercat să i-o smulgă. Cel care a rostit epitaful definitiv al Protectorului a fost propriul său slujitor, John Maidstone, care, de pe poziția lui, lipsită, prin datină, de eroism, și fără să țină seamă de defectele, pasiunile și intențiile stăpânului său, a spus: "Arareori a sălășluit într-o casă de lut un suflet mai mare."